

РЕЦЕНЗИЯ

от

д.изк.н. Петер Кънчев Цанев

професор

в Национална художествена академия, София

на

дисертационен труд

за присъждане на образователната и научна степен

Доктор

по научна специалност

„Изкуствознание и изобразителни изкуства“

Автор:

Ивета Рангелова

Тема:

**Влияние на приложната психология върху съвременните
художествени практики**

Научен ръководител:

доц. д-р Румяна Панкова

1. Общо описание на представените материали

Автор на предложения за рецензиране дисертационен труд е Ивета Рангелова – докторант в редовна форма на обучение към катедра „Психология на изкуството, художествено образование и общоакадемични дисциплини“ в Националната художествена академия в София с научен ръководител доц. д-р Румяна Панкова

Представените материали и документи от Ивета Рангелова отговарят на необходимите изисквания.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Ивета Рангелова е завършила специалност „Организационна психология” в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, през 2014 г. и магистърска програма „Арт терапия“ в Националната художествена академия в София през 2016 г.

Ивета Рангелова е организационен психолог и бизнес треньор. През последните 10 години е работила в областта на корпоративните подобрения и изследване на бизнес средата в България. В своите бизнес обучения тя експериментира с различни форми на изкуство и използва психологическата ефективност и емоции, които тези преживявания носят на участниците.

3. Актуалност на тематиката на дисертацията и целесъобразност на поставените цели и задачи

Актуалността на разработвания в дисертационния труд проблем има съвсем конкретна насоченост, обусловена от съвременното състояние на новите публични форми на корпоративната среда като феномен, който влиза в пряка корелация с човешката удовлетвореност и представи за смисъл и ценност в настоящето. По думите на Ивета Рангелова „Личността се слива с организационната си роля до много висока степен, което я прави неустойчива и изключително зависима от работния климат и среда като автокомуникацията се измества от външни стимули, приоритети и условия и на лице излиза моралният и ценностен конформизъм“.

Научният труд е посветен на възможностите за използване на изкуството и най-вече на съвременните художествени практики, гравитиращи около психологическото пространство на арт-терапията, като тренировъчен терен и ресурс, откриващ нови гледни точки за сензитивност и себеусещане, които могат да повлияят в положителна посока на организационната култура. Психологическото инсталиране на арт терапевтични художествени практики в пространството на организационната култура

се разглежда като мощен модел за възприемане на фактите от света и живота на съвременния човек, променяйки смисъла на тяхното разбиране и интерпретиране с акцент върху ценностите и убежденията като вътрешно приети норми на поведение.

В тази връзка допълнително свидетелство за актуалността на темата представлява констатираното от докторантката в хода на изследването наблюдение, че всяка методика за личностно или професионално развитие формулирана като „терапия“ се отхвърля от повечето корпоративни структури на нашия пазар, за разлика от събития, представени като арт коучинг или арт терапия.

Така основен тематичен фокус на дисертацията става формата на общностна изява и своеобразната обществено-психологическа база на съвременния свободен гражданин, който се явява едновременно представител на корпоративната организационна култура и съучастник на универсалната неолиберална глобална сцена на съвременното изкуство, отнасяща се позитивно към психологическите субкултури на арт терапията и на силно индивидуализираните форми на психологическо изкуство.

Основната задача на дисертацията е свързана с намерението на автора да създаде нов достъпен за съвременния човек, ефективен метод за личностно развитие, наречен от нея "крунотерапия", който използва силата на безусловната подкрепа и стимулите на изкуството като терен, в който личността развива и тренира себе си. Разработката включва освен стандартните утвърдени формати на арт-терапията и иновативна инверсна форма на арт-терапия. В нея изкуството се използва като средство за интеграция на нови умения и усещания. Тази инверсна форма е наречена арт коучинг поради характера на своята основна методологията. Арт коучингът се реализира чрез задълбочаване на участниците в избрана от тях определена форма на изкуството, с което се тренират редица умения, развиващи се посредством активността в творческия акт и усещането за подобряване на уменията, които клиентът придобива с напредъка на своите артистични способности.

4. Познаване на проблема

Дисертацията прави цялостен критически анализ на широк спектър от методи и подходи в областта на организационната психология и съвременната арт терапия у нас

и в чужбина, който е базиран върху богат личен опит и много задълбочено теоретично и практическо познаване на разглежданата проблематика.

5. Методика на изследването

В процеса на изследването е използван интердисциплинарен подход, съчетаващ методи от областта на изкуствознанието, организационната психология и личностната психология. Важна част от работата са проведените емпирични експерименти и аналитично систематизирани наблюдения.

Разработената практика е базирана в основната си част на метода на Маршал Голдсмит. Подходът включва работа с въвличане на подкрепяща група от хора в процеса на подобряване на личността. Това, което прави различен този коучинг подход е, че той в голяма степен автоматично поддържа мотивацията на участника, който работи върху подобренията си. Това се дължи именно на включването на хора от екипа в процеса.

В дисертацията са използвани различни модели от областта на психодрамата, менторството и невролингвистичното програмиране (НЛП).

Дисертационният труд разглежда изкуството като инструмент за насочване, постигане на цели и моделиране на динамика на ниво личност и група. Използвани са оригинални методи свързани с рисуване, театрална игра, интонационна и гласова терапия, фотография, креативно писане и спонтанно говорене пред публика.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертацията съдържа общо 243 страници, от които 174 страници текст и 69 страници приложения, в които 18 фигури и 17 таблици и приложен речник на използваната терминология в обем от две страници. Библиографията, използвани в дисертационния труд включва 93 заглавия, 49 от които са на хартиен носител и 44 онлайн.

В Глава I са включени темата, целите и задачите на изследването. Следва описание на труда с неговата актуалност и постановката на проблема. След това е представена използваната методология, форми и методи на работа.

Глава II е посветена на различни психологически идеи, подходи и теории, които имат ключово значение за основните тези на дисертацията. Разгледани са постулати на Хуманистичната психология и на личностно-центрираният модел в консултирането и терапията. В отделни подглави са разгледани значението на психологическата теория за "активацията на интереса" на Карол Изард, а също така и волята за личностна промяна, интеграция и поддръжка на интерес към себе си и живота, формулирани от световно известния специалист в областта на лидерството, организационната и семейна култура Стивън Кови.

В тази глава също така е разгледана подробно и теорията на Хауърд Гарднър за „множествената интелигентност“, която е интерпретирана като инструмент за себеактуализация.

Специално внимание е отделено на психологически теории и подходи, които изследват ролята на игровизациите в пътя на личностната трансформация. В този контекст е проследено развитието на актуални корпоративни методики за обучения и екипни преживявания, които съдържат психологически механизми за стимулиране на груповата динамика и активиране на личностното усещане на всеки един участник.

Глава III представя програмата и приложенията на оригинален авторски метод за личностно развитие, наречен „крунотерапия“, който използва изкуството като терен, в който личността развива и тренира себе си.

Разработката включва освен стандартните утвърдени формати на арт-терапия и иновативна инверсна форма на арт-терапия. В нея изкуството се използва като средство за интеграция на нови умения и усещания. Тази инверсна форма е наречена арт коучинг поради характера на своята основна методология.

В Глава IV е представен резултатът от експерименталните изследвания. Тук са включени наблюденията от „Бebешка Арт Работилничка“ и резултатите от корпоративното приложение на „крунотерапията“.

В отделни подглави са изведени и коментирани резултати и заключения от практика в групи за личностно и професионално развитие и резултати от индивидуална работа с участник от групов трейнинг.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Съществен принос на дисертацията е ясният и систематизиращ поглед върху възможностите за развиване на индивидуализирани форми на психологическо изкуство и арт-терапия в корпоративна организационна среда.

Именно в това отношение разглеждания дисертационен труд представлява новаторско изследване, което може да послужи като основа за бъдещи форми на интеграция и оригинално взаимодействие между динамично развиващите се области на приложната психология и психологическите измерения на съвременното изкуство.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите отразяват резултати на дисертацията и имат пряко отношение към проблематиката на разглеждания дисертационен труд.

9. Лично участие на докторанта

Личното участие на докторанта в проведеното изследване има решаващо значение доколкото става дума за експериментиране на нови подходи, методи и техники, които съчетават умения и компетентности едновременно от областта на теорията и практиката на изкуството и на организационната психология.

10. Автореферат

Съдържанието и качеството на автореферата отговарят напълно на структурата и параметрите на дисертационния труд.

Авторефератът е направен според изискванията на съответните правилници и отразява основните резултати, постигнати в дисертацията.

11. Критични забележки и препоръки

Намирам известна диспропорция по отношение на използваната литература в областта на теорията на изкуството и психологията. Също така мисля, че литературата върху която стъпва дисертацията по отношение на арт-терапията е прекалено стеснена. Струва ми се, че евентуално включване на повече български автори и изследвания би позволило по-динамичен диалог и полемичност, което би подсилило безспорните качества и приноси на дисертацията.

Независимо от споменатите по-горе препоръки смятам, че включената библиография отговаря на параметрите на изследването и също така литературните източници са използвани напълно коректно, целенасочено и ефективно.

12. Лични впечатления

Моите впечатления за докторанта са свързани с високото професионално ниво на реализираните проекти по време на нейното следване в магистърската програма по „Арт-терапия“ в НХА, които съм имал възможност да видя. Също така имам преки впечатления от изключителната отговорност и целенасоченост на Ивета Рангелова по време на нейната редовна докторантура в НХА.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Препоръчвам при възможност бъдещото публикуване на материалите в книжен или електронно достъпен формат.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение смятам, че научната стойност на предложения дисертационен труд е безспорна и отговаря на изискванията за придобиване на образователна и научна степен “Доктор”.

02. 05. 2022 г.

Рецензент:

проф. д.изк.н. Петер Цанев